

88

Darío Mollá

**DEL «MAGIS» PERSONAL
AL «MAGIS» INSTITUCIONAL**

DEL «MAGIS» PERSONAL AL «MAGIS» INSTITUCIONAL CENTRES EDUCATIUS AMB QUALITAT EVANGÈLICA

Darío Mollá

INTRODUCCIÓ: «MAGIS» I QUALITAT EVANGÈLICA	3
1. UN CENTRE EDUCATIU AMB UN CLAR HORITZÓ EVANGELITZADOR	7
2. UN CENTRE EDUCATIU EN QUÈ EL DISCERNIMENT ÉS LA MANERA PREFERENT EN LA PRESA DE DECISIONS	10
3. UN CENTRE EDUCATIU ON LES RELACIONS HUMANES ES VIUEN EN CLAU D'ACOMPANYAMENT	14
4. UN CENTRE EDUCATIU SENSIBLE I ACTIU DAVANT LES NECESSITATS DELS MÉS POBRES	17
APÈNDIX 1: «CARACTERÍSTIQUES DE L'EDUCACIÓ DE LA COMPANYIA DE JESÚS». CAPÍTOL 7, EL «MÉS»	20
APÈNDIX 2: TEXTOS SIGNIFICATIUS	23
NOTES	28

Darío Mollá, sj. especialista en espiritualitat ignasiana. Membre de l'equip de Cristianisme i Justícia, ha publicat en aquesta col·lecció: *Cristians a la intempèrie. Trobar Déu a la vida* (núm. 47); *Acompanyar la temptació* (núm. 50); *Horitzons de vida (Viure a la ignasiana)* (núm. 54); *L'espiritualitat ignasiana com a ajuda davant la dificultat* (núm. 67); *El «més» ignasià: tòpics, sospites, deformacions i veritat* (núm. 78) i *Pedro Arrupe, carisma d'Ignasi: Preguntes i propostes* (núm. 82).

Edita: Cristianisme i Justícia - Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona
Tel. 93 317 23 38 - E-mail: info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net
Imprimeix: Ediciones Rondas S.L. - Dipòsit Legal: B 4470-2019
ISBN: 978-84-9730-436-8 - ISSN: 2014-6531 - ISSN (virtual): 2014-6558

Edició: Santi Torres i Rocaginé - Traducció: Muntsa Fernández
Maquetació: Pilar Rubio Tugas - Gener 2019

Protecció de dades: Les dades dels destinataris de la present comunicació han estat extretes dels fitxers històrics de la Base de Dades General d'Administració de la Fundació Lluís Espinal (Cristianisme i Justícia), i es van incorporar amb el previ consentiment dels interessats atorgat, bé directament o bé procedent de relacions jurídiques mantingudes amb la fundació, a l'empara del que disposa l'article 6.2 de la LOPD i l'article 21 de la LSSI. La finalitat de la conservació rau en mantenir informats els nostres subscriptors i interessats pels seus serveis i de les activitats que organitza i en les que hi participa. La vostra informació no serà cedida a ningú, però sí que es poden fer servir plataformes externes als sistemes de la fundació per facilitar l'enviament dels correus electrònics. Podeu completar aquesta informació consultant l'avis legal que podeu trobar a la web <https://www.cristianismeijusticia.net/avis-legal>. Respecte de la vostra informació, en qualsevol moment podeu informar-vos, consultar, accedir, rectificar, cancel·lar, limitar el vostre tractament, demanar la portabilitat de les dades, prohibir les decisions individuals automatitzades i oposar-vos, total o parcialment, a que la Fundació Lluís Espinal conservi les dades, escrivint al correu electrònic info@fespinal.com, o si ho preferiu, dirigit un escrit al carrer de Roger de Llúria, n. 13, 1r pis, a Barcelona (08010).

INTRODUCCIÓ: «MAGIS» I QUALITAT EVANGÈLICA

El text que presentem va néixer com una reflexió adreçada a responsables de centres educatius vinculats a la Companyia de Jesús. Això explica que la majoria de cites tinguin aquest caràcter "jesuític". No obstant, ens ha semblat que les seves reflexions són aplicables a totes aquelles institucions que, independentment de la seva titularitat, vulguin situar-se en l'horitzó ignasià del «magis».

L'any 1986 el govern general de la Companyia de Jesús, per mitjà dels seu secretariat d'educació, va publicar un important i excel·lent document la finalitat del qual era il·luminar l'acció dels centres educatius de l'orde tenint en compte les característiques fonamentals de l'espiritualitat ignasiana: em refereixo al document «Característiques de l'educació de la Companyia de Jesús».

En el document, com no podia ser d'altra manera, es va dedicar un capítol (el 7è, núm. 105-115)¹ a la reflexió sobre el «més», el «magis», característic de l'espiritualitat ignasiana i la seva aplicació a les institucions educatives de la Companyia. En les seves valuoses

reflexions, explica el «més» en termes d'«excel·lència» humana, l'aplica bàsicament a «totes les tasques de la vida de l'escola» i, preferentment, encara que no de manera exclusiva, incideix en l'acció amb els alumnes i les seves exigències per al projecte educatiu.

El nostre enfoc en les pàgines que segueixen és complementari a l'anterior per a qualsevol institució educativa que vulgui situar-se en la clau del «magis» ignasià. Pretenem abordar les aplicacions d'aquest «més» a la mateixa estructura de l'escola, a la seva finalitat última, al funcionament, a la manera de relacionar-se en el si de la comunitat educativa i d'aquesta comuni-

tat educativa amb l'entorn, a les seves formes de gestió...

Tots aquests aspectes formen part també de la fidelitat d'una institució educativa ignasiana a allò «més» propi de la seva espiritualitat. En definitiva, es tracta de preguntar-nos, en clau de «magis», no tant pel «què fem» com a institució educativa, sinó preguntar-nos, sobretot, pel «què i com som». I, sense cap dubte, «què i com som» suma o resta valor al que fem.

La qualitat com a irrenunciable

La cerca de la qualitat o de l'excel·lència és irrenunciable en les institucions educatives de la Companyia de Jesús, sigui quin sigui el nivell i el context social en què es mouen. És el «magis» a què són cridades no només les persones, sinó també les institucions des de les arrels més profundes de la seva espiritualitat.

Aquesta crida al «magis», a la cerca de la qualitat, està present en totes les descripcions de la «manera de procedir» de la Companyia de Jesús. L'expressió «manera de procedir», emprada ja pels primers jesuïtes, intenta expressar les maneres pràctiques i concretes en què s'encarna el carisma ignasià en la vida d'institucions i persones.

A la nostra època va ser el P. Pedro Arrupe qui la va «recuperar» en una cèlebre conferència: «La nostra manera de procedir» (1979). El P. Arrupe, en assenyalar els trets propis del «magis», hi afirma: «Rigor i qualitat han de ser de fet característiques d'aquest servei i manera de procedir. No es tracta de prestigi humà ni d'esperit de classe. És la consciència de com d'important

és el missatge que tenim entre mans, i el respecte i amor a l'home destinatari d'aquest missatge el que fa néixer en nosaltres aquesta exigència de qualitat en el nostre servei...» [50].²

Més recentment, la Congregació General 34a (1995) va sentir la necessitat d'«actualitzar» les característiques de la «manera de procedir», partint de la intuïció del P. Arrupe. Ho va fer en els seu decret núm. 26 i últim titulat precisament «Característiques de la nostra manera de procedir». Òbviament el «magis» ignasià i les seves aplicacions concretes apareix entre les característiques recollides per aquest decret.

La Congregació assenyalava que « cercar sempre el magis » és propi de la dinàmica de persones i institucions que volen que la seva vida es regeixi per l'espiritualitat ignasiana. I afegeix: «El “magis” no és només una més en la llista de característiques del jesuïta. Les impregna totes. La vida sencera d'Ignasi va ser la cerca d'un peregrí cap al “magis”, la sempre major glòria de Déu, el sempre més cabal servei del nostre proïsme, el bé més universal, els mitjans apostòlics més efectius. La mediocritat no tenia lloc en la cosmovisió d'Ignasi» (núm. 26).

Notem que en ambdós textos la cerca del «magis» i de la qualitat no es refereix només a la vida personal del jesuïta o de qui vol viure l'espiritualitat ignasiana, sinó que implica també el «servei» que es vol fer i els «mitjans apostòlics» que es posen en joc per aconseguir-ho.

En el text del P. Arrupe hi ha una advertència que em sembla significativa i important: «no es tracta de prestigi humà ni d'esperit de classe». Vivim en

un context en què des de molts àmbits se'ns exigeix la «qualitat», i és necessària en un entorn de gran competitivitat. Les obres educatives de la Companyia han viscut processos de «certificació de qualitat», de vegades bastant exigents, i estan permanentment sotmeses a comparacions i a exigències constants respecte al nivell de qualitat dels serveis que ofereixen. Respondre adequadament a aquestes demandes exigeix una bona dosi de treball, esforç, creativitat... Però, en elles no s'esgota la crida a la qualitat que deriva del carisma i de l'espiritualitat ignasiana.

Una qualitat evangèlica

Pel que fa a la vocació més radical dels nostres centres educatius i del seu objectiu últim, que és l'evangelització, ni podem quedar-nos simplement en la qualitat que se'ns exigeix des de fora ni podem renunciar a una «qualitat evangèlica» o a uns indicadors evangèlics de qualitat. Suposats els indicadors «estàndard» vàlids per a tots, aspirem i desitgem alguna cosa «més» perquè el servei que fem als nostres alumnes i a la societat vol ser el servei de l'evangeli.

La majoria de les vegades aquesta «qualitat evangèlica» no consistirà a fer coses diferents de les que fem, o a fer més coses, sinó en la manera com fem les coses, en els processos per mitjà dels quals prenem les decisions, en el clima que creem en el centre educatiu, en com entenem les relacions humanes en la comunitat escolar... i també, ¿per què no?, en algunes ofertes específiques de tipus formatiu.

Evidentment, els indicadors de «qualitat evangèlica» que proposo en les

pàgines que segueixen no són els únics possibles, ni són indiscutibles ni són mesurables de la manera com ho són els indicadors de qualitat tècnica o professional. El que presento a continuació és una proposta personal i, en conseqüència, subjectiva i sotmesa a discussió. Però crec que pot ser útil per iniciar una reflexió sobre un tema tan decisiu com el «magis» ignasià de les nostres institucions educatives. El meu propòsit és presentar una proposta d'indicadors que pugui servir de punt de partida, amb la pretensió de no tancar el tema, sinó d'obrir la reflexió i el debat.

Una responsabilitat compartida

Abans d'entrar en l'enumeració d'aquests indicadors, vull recordar una cosa que ja he afirmat en alguna altra ocasió:³ la cura de la «qualitat evangèlica» d'un centre educatiu és una tasca important, si no la principal, dels qui assumeixen el lideratge apostòlic en una institució educativa de la Companyia de Jesús. Aquesta tasca no es pot «delegar» en altres persones, com es fa en altres aspectes dels projectes i programes de qualitat pedagògica o organitzativa a què abans he fet referència.⁴

La responsabilitat sobre la «qualitat evangèlica» d'un centre educatiu tampoc és, segons el meu parer, delegable o responsabilitat única del delegat o coordinador de pastoral; la pastoral és un aspecte important de l'evangelització i de la vida del centre, però la «qualitat evangèlica» a què ens referim és un concepte molt més ampli que comprèn tota la vida del centre, i inclou aspectes molt determinants d'aquesta vida i sobre els quals l'esmentat pasto-

ralista no té autoritat ni competències. Són aquells qui assumeixen de forma personal o col·legiada el lideratge apostòlic els qui han d'animar i cuidar aquest objectiu innegociable que és la «qualitat evangèlica».

Assenyalo, d'entrada, quatre indicadors d'aquesta «qualitat evangèlica»:

- a) Un centre educatiu amb un clar horitzó evangelitzador.
- b) Un centre educatiu en què el discerniment és la manera preferent de la presa de decisions.
- c) Un centre educatiu en què les relacions humanes es viuen en clau d'acompanyament.
- d) Un centre educatiu sensible i compromès amb els més pobres.

Propostes per a la reflexió i el debat

- Rellegiu el capítol 7 del document «Característiques de l'educació de la Companyia de Jesús». Destaqueu

i comenteu les aportacions que us semblin més suggeridores i actuals (Apèndix 1, pàg. 20-22).

- «Preguntar-nos no tant pel “què” fem, sinó sobretot pel “què i com” som»: ¿quina importància donem en la vida concreta del nostre centre a aquesta reflexió? ¿Quins espais troba? ¿Reservem temps i espai per a aquesta pregunta en les nostres avaluacions? Si no ho fem, ¿com i quan la podríem abordar?
- «El “magis” a què són cridades no només les persones, sinó també les institucions»: ¿et sembla que aquesta afirmació és vàlida? ¿Per què? ¿Quin contingut li dones des de l'espiritualitat ignasiana?
- El lideratge de la vostra institució concreta ¿és més un lideratge de gestió o de missió? ¿En quina mesura estan presents ambdós aspectes o com es combinen? ¿Vius el lideratge del teu centre com un autèntic lideratge «apostòlic»? ¿En què es nota que ho és o què li falta per ser-ho?

1. UN CENTRE EDUCATIU AMB UN CLAR HORITZÓ EVANGELITZADOR

L'horitzó que orienta totes les dimensions i tota l'activitat d'un centre educatiu de la Companyia de Jesús és l'horitzó evangelitzador: fer present en la nostra societat l'evangeli de Jesús. Fer-lo present i plausible com a proposta de vida per a les persones i de projecte per a la societat. I fer-lo present amb convenciment, goig i credibilitat.⁵

D'aquesta manera formula el document «Característiques de l'educació de la Companyia de Jesús» (Núm. 167) l'horitzó evangelitzador com a finalitat de l'educació en la Companyia:

«La finalitat de l'educació de la Companyia no ha sigut mai exclusivament l'adquisició d'un conjunt d'informacions i tècniques, o la preparació per a una carrera, encara que totes aquestes coses siguin en si mateixes importants i útils per a futurs líders cristians. La finalitat última de l'educació Primària i Secundària de la Companyia és, més aviat, el creixement global de la persona, que condueix a l'acció, una acció amarada de l'esperit i la

presència de Jesucrist, l'Home per als altres».

Aquest horitzó, com tot bon «horitzó», ha d'orientar i omplir de sentit les propostes del centre educatiu i ser criteri bàsic de discerniment en la presa de decisions. L'horitzó evangelitzador no ha de ser només una afirmació present en els documents d'identitat però oblidada en la pràctica quotidiana, perquè sense concreció quotidiana les afirmacions teòriques perden tot el valor.

Sense entrar a comentar en detall totes les conseqüències pràctiques de tenir a la vista aquest horitzó evangelitzador com a horitzó fonamental de sentit, vull assenyalar, en aquest apar-

tat, quatre aspectes importants que tenen a veure amb procurar i cuidar la «qualitat evangèlica»:

1r El ser conscients, afirmar amb claredat i actuar amb il·lusió l'horitzó evangelitzador del nostre projecte educatiu.

Tot això em sembla important en moments difícils en què aquest projecte i la nostra pròpia existència com a centres poden ser qüestionats. Tenim una proposta pròpia i valuosa a oferir a la societat, i estem convençuts, amb humilitat i respecte, que no seria gens bo per a la societat que es perdés, no només quantitativament, sinó qualitativament. La nostra existència té valor no només pel tema de les places escolars (més o menys) sinó per la necessària pluralitat d'ofertes de sentit en l'àmbit de l'educació. I estem ben convençuts del valor de la nostra, i, en conseqüència, del que proposen i aporten els nostres centres educatius.

2n El fer dels valors i les actituds que deriven de l'evangeli les actituds i valors propis del centre, i exigir a tota la comunitat educativa la posada en pràctica o, si més no, el respecte no només verbal, sinó pràctic d'aquests valors.

En un centre educatiu amb horitzó evangelitzador, no només hi ha paraules o opinions inadmissibles, sinó accions i conductes inadmissibles. El respecte degut per tots (creients o no) a aquests valors no ha de ser només un respecte en les

paraules, sinó també en les conductes. Perquè de vegades hi ha persones que no diran mai paraules dissonants de l'evangeli, però que tenen conductes clarament antievangèliques.

Una enumeració bàsica i fonamental d'aquests valors és la que, per exemple, trobem en el núm. 96 de les «Característiques de l'educació de la Companyia de Jesús»:

«La comunitat educativa, basada en l'exemple de Crist –i en el de Maria en la seva resposta a Crist– i reflexionant sobre la cultura actual, davant de les ensenyances de l'Església, promou:

- La visió espiritual del món davant del materialisme.
- La preocupació pels altres davant l'egoisme.
- L'austeritat davant del consumisme.
- La causa dels pobres davant de la injustícia social».

3r La cura dels processos de formació del professorat amb relació a la nostra identitat i missió, tant en el mateix centre, com en activitats compartides amb companys d'altres institucions amb qui es coincideix en aquesta identitat i missió.

Hem d'estar atents perquè la necessària formació en competències professionals no ofegui o deixi sense espai la formació en temes de sentit. Donar a aquesta formació de sentit la importància que mereix és tenir cura dels temps i els espais d'aquesta oferta, dissenyar-hi pro-

cessos de creixement, vetllar per la qualitat del que es proposa i facilitar-hi la participació de tothom.

Per als qui viuen des de l'espiritualitat ignasiana, la proposta formativa i metodològica dels Exercicis de sant Ignasi suggereix unes claus importants per a aquesta formació de sentit. Es tracta de promoure processos personals de trobada amb Déu, experiències de vida i sentit, discerniment sobre les dinàmiques de la pròpia vida. En aquest aspecte, aquesta formació té les seves característiques, pròpies i diferenciades, de la formació en capacitats i habilitats professionals.

4t Una oferta pastoral de qualitat.

La dimensió evangelitzadora del centre no es limita a l'oferta pastoral, sinó que és molt més àmplia i abraça totes les dimensions de la seva vida i l'acció. Però l'oferta pastoral de qualitat és necessària i important en un horitzó evangelitzador de centre.

L'atenció a les propostes pastorals que es fan a la comunitat educativa és necessària i important. Aspectes d'aquesta atenció poden ser: la creativitat, la qualitat de les persones que

es dediquen a la pastoral, la bona coordinació dels equips, la bona entesa i articulació de la pastoral amb la resta de propostes de formació humana i en valors, l'adequació dels horaris i espais dedicats a la pastoral, la qualitat dels moments significatius de celebració en l'àmbit de la comunitat educativa...

Propostes per a la reflexió i el debat

- ¿Sents que l'horitzó evangelitzador està present en la vida quotidiana del teu centre? ¿En quins aspectes?
- ¿Es viu amb il·lusió la proposta de sentit que el teu centre educatiu fa als alumnes i a la societat en general? ¿Valora aquesta oferta, la comunitat educativa?
- El núm. 96 de «Característiques de l'educació de la Companyia de Jesús» assenyalava uns valors a promoure des de l'evangeli. Tenint en compte la realitat del vostre entorn ¿hi afegiries algun altre? ¿Quin et semblaria que cal atendre prioritàriament?
- En el vostre centre ¿es té cura de la formació en la dimensió de sentit? ¿Hi ha res més que caldria fer o potenciar en aquesta línia?

2. UN CENTRE EDUCATIU EN QUÈ EL DISCERNIMENT ÉS LA MANERA PREFERENT EN LA PRESA DE DECISIONS

És propi del sistema de govern de la Companyia de Jesús en tots els àmbits recórrer a processos de discerniment en la presa de decisions. El discerniment no és útil i necessari només per als processos de decisió personal, sinó també per als col·lectius. L'abast i finalitat dels processos de discerniment és el mateix, encara que els procediments són, òbviament, diversos.

¿Quin sentit i abast té el discerniment en els centres educatius de la Companyia de Jesús i per què cal insistir en decidir en discerniment quan parlem de «qualitat evangèlica» en un centre educatiu? ¿Per què es fa necessari a l'hora de prendre decisions?

En termes generals, el discerniment pretén assegurar que les decisions concretes que es prenen en el dia a dia, les pràctiques quotidianes, siguin coherents amb els principis generals que es volen viure, és a dir: el discerniment pretén fer baixar al concret i quotidià el que són conviccions i pretensions de fons. O dit encara d'una altra manera: salvar la distància que hi pot haver en-

tre teoria i pràctica, entre Ideari i Projecte i pràctiques quotidianes.

2.1. ¿Per què és necessari el discerniment?

Crec que, almenys, per dues menes de motius:

Primer, perquè les alternatives a la solució de problemes o conflictes o de línies a emprendre i potenciar la major part de les vegades no són clares, sinó que cadascuna presenta avantatges i inconvenients, llums i ombres. El discerniment no es dona entre el blanc i el negre, entre el bo i el dolent, entre el que és

indiscutible i el que és discutible, sinó entre coses que son discutibles, ambigües i que presenten matisos diversos. Es tracta, doncs, d'agafar l'alternativa més coherent amb els principis que ens inspiren, de triar la direcció que més ens condueix cap a l'horitzó que ens orienta, i això demana mirada a l'horitzó, reflexió, diàleg, contrast...

En segon lloc, cal discernir per prendre les decisions amb la màxima llibertat possible, lliures de pressions exteriors i de passions interiors. Perquè totes dues coses, pressions i passions, ens poden dur a prendre decisions incoherents amb els nostres principis i, fins i tot, contràries a la nostra millor voluntat.

En els nostres centres educatius estem sotmesos a moltes pressions exteriors que, si no discernim bé, ens poden apartar o desviar dels nostres objectius: pressions de l'administració pública, de grups de famílies, d'institucions o plataformes socials...

A més de les pressions exteriors, hi ha dinàmiques interiors, personals i col·lectives, que poden disminuir i influir en la nostra voluntat fins al punt de condicionar-la en direcció oposada als nostres principis. Interessos creats particulars o col·lectius, pors, qüestions de prestigi personal i institucional... Tot això pot fer que les nostres decisions no siguin tan «netes» i honestes com haurien de ser. Després, les podrem justificar de mil i una maneres, però sabem que no s'han pres netament.

És per això, per mantenir el nostre tarannà evangèlic en un context que molts cops no ho és, que esdevé imprescindible el discerniment; per veure quin sentit i orientació han d'agafar les decisions que prenguem i si, realment,

les nostres decisions quotidianes es van fent en clau d'evangeli. Si no fem un esforç de discerniment, s'anirà generant una separació entre el que diem que som i el que som que provocarà descontentament i neguit interior i falta de credibilitat cap a l'exterior, fins a arribar, de vegades, al punt que nosaltres mateixos no ens creguem el que diem.

Evidentment no totes les decisions tenen la mateixa transcendència i no suposen, per tant, la mateixa necessitat de discerniment ni idèntica complexitat en el seu desenvolupament. Part de la tasca de qui exerceix el lideratge apostòlic és dilucidar la importància de les qüestions i el discerniment necessari sobre elles. Però les grans decisions que marquen la vida del centre, de vegades per molt de temps, no s'haurien de prendre sense un discerniment adient. Fa poc em comentava un «consultor» d'una important obra apostòlica: «ens consulten les petites coses, minúcies, però les coses d'envergadura, que suposen quantiosos desemborsaments econòmics i que poden condicionar el futur no ens les consulten». Pot passar i passa...

2.2. ¿Quines exigències comporta aquest decidir en clima de discerniment?»⁶

En destaco breument algunes. En primer lloc, mantenir i cuidar la memòria i la il·lusió pel propi projecte; dit d'una altra manera, no perdre horitzó, no perdre mirada, ni desitjos de seguir caminant cap a ell. Si no vigilem, correm el perill d'oblidar, de distreure'ns, de fer cas de cants de sirena o de pactar l'inacceptable.

En aquest sentit, crec que aquesta és una missió primera i principal d'aquell o aquells que exerceixen el lideratge apostòlic: ser les persones que recorden i fan present l'horitzó, de manera que la comunitat educativa no el perdi de vista. Sempre hi ha el perill que les persones concretes o els petits grups limitin l'horitzó al seu petit món o als seus interessos concrets. Aleshores el projecte comú i fins i tot la convivència mateixa dins del centre educatiu estan en perill.

En segon lloc, tenir cura de l'anàlisi de propostes i possibilitats, i evidentment, més com més important sigui el tema sobre el qual s'ha a decidir. El bon discerniment inclou una bona anàlisi de la realitat, tan completa com es pugui. Sabem que dades i estadístiques es poden interpretar de moltes maneres segons qui les interpreti. I algunes vegades hi ha molta divergència en la interpretació d'unes mateixes dades. El discerniment busca l'honestedat i, si pot ser, el consens en la interpretació de les dades. Honestedat i consens que tenen a veure amb els criteris que mouen el discerniment.

2.3. Analitzar la realitat i buscar consens demanen temps

I en parlar de temps topem amb una dificultat real: o no tenim gaire temps, o els temps ens venen exigits i imposats des de fora. Sobre aquest tema també val el que hem dit abans: no totes les decisions tenen la mateixa importància i, per tant, no totes demanen la mateixa dedicació.

Sobre això penso que és important tenir en compte dues coses. La primera

és que com més «viu» és aquest horitzó i com més estigui establerta la dinàmica de discerniment a la comunitat educativa, els processos de discerniment poden ser més àgils. La segona: que fem servir tant com puguem la nostra capacitat d'intervenir sobre els temps. M'agrada dir que qualsevol discerniment demana temps i termini: un temps per fer el procés i un termini per concloure'l.

Discernir no és mai una tasca individual, demana atenció, escolta, diàleg... Evidentment no es tracta d'un diàleg de tot amb tothom, però tampoc de res amb ningú. És un mal plantejament decidir sols, perquè les pressions ens poden aixafar i les passions ens poden enganyar. Qui ha de decidir, i per tant, discernir sobre una determinada decisió ho indiquen a cada cas els estatuts o el reglament intern de la institució. Però el ventall de les persones a les quals es pot escoltar o consultar o demanar opinió és molt més gran. I no s'ha de tenir por de consultar. El discerniment no qüestiona l'autoritat, sí l'autoritarisme. Generar en el centre educatiu un clima d'escolta, de diàleg, de participació és preparar el terreny perquè el discerniment sigui possible quan és necessari.

En la mesura que formem part d'un col·lectiu més ampli, que va més enllà del nostre propi centre educatiu –col·lectiu amb què compartim projecte i horitzó–, també ajudarà al discerniment el fet de compartir sovint, i sempre que puguem, problemes i reflexió, encara que les solucions que puguem donar cadascú siguin diverses perquè les nostres circumstàncies són diferents. Però decidir amb autonomia no és decidir en solitari.

2.4. Propostes per a la reflexió i el debat

- ¿Entens i comparteixes les raons que assenyalava el text per justificar la necessitat del discerniment? ¿N'afegiries alguna més?
- ¿Has tingut en el teu centre educatiu alguna experiència concreta que puguis dir: «es va decidir en clima de discerniment»? Recorda-la, comparteix-la i explica per què et sembla que va ser una decisió en discerniment.
- ¿Quines són les principals dificultats que trobes per a la pràctica del discerniment en el teu centre educatiu? ¿Què caldria fer per afrontar-les?
- Comenta aquesta frase i el que et suggereix: «El discerniment no qüestiona l'autoritat, sí l'autoritarisme».

3. UN CENTRE EDUCATIU ON LES RELACIONS HUMANES ES VIUEN EN CLAU D'ACOMPANYAMENT

En els darrers anys sovint se m'ha demanat una reflexió sobre el tema de l'«acompanyament». I en aquesta reflexió he anat ampliant a poc a poc la comprensió del que aquest suposa i significa.⁷

En el seu significat més estricte (¿i també més «estret»?) entenem l'acompanyament, com a ofici o tasca d'uns acompanyants específics cap a persones concretes. En nivells diversos: tutorial, pastoral, espiritual. Però a mesura que aprofundeixes en el que significa l'acompanyament ignasià i el seu abast perceps que és molt més, que el seu significat és més profund: és un estil aplicable a com veu la concepció ignasiana de l'educació la relació entre educadors i educands, en tots els àmbits de la vida escolar.

Aquest estil que significa l'acompanyament pot definir també el que seria l'horitzó de la relació entre la direcció del centre i els educadors, o entre ells mateixos. No només hi ha una dimensió individual o personalit-

zada de l'acompanyament (de tu a tu), sinó que es pot parlar d'una dimensió comunitària o col·lectiva de l'acompanyament, en què ens acompanyem els uns als altres, en què tots som, a un temps, acompanyants i acompanyats.

3.1. Un estil, una disposició

«Acompanyar», «acompanyament» és un estil, una disposició consubstancial a l'espiritualitat ignasiana i a la «manera de procedir» en què aquesta espiritualitat s'encarna en el quotidià. Espiritualitat i manera de procedir que neixen dels Exercicis Espirituals de sant Ignasi, en què l'acompanyament i l'acompanyant tenen un paper decisiu. En la mesura que «acompanyar» i

«acompanyament» vagin sent l'estil i el tarannà dels nostres centres educatius augmentarà, sens dubte, la seva «qualitat evangèlica». La disposició d'acompanyament mutu en el centre potencia la qualitat de les relacions personals i, així, la qualitat evangèlica de la nostra institució.

M'atreviré a assenyalar tres elements que formen part d'aquest tarannà d'acompanyament: la «cura», la «sinceritat» i el «compartir»:

3.2. La cura

Abans de parlar de la «cura» i del seu significat em permetré explicar una història de la primitiva Companyia de Jesús, al segle XVI, exactament el 1539. Quan Ignasi de Loiola i els seus companys de París van fer un seriós i llarg discerniment per veure si, després d'oferir-se al Papa que els anava a dispersar, mantenien alguna forma d'unió entre ells, van concloure que sí, que mantindrien aquesta unió «agrupant-nos en un cos i tenint cura i comprensió els uns dels altres per a que les ànimes en tinguin un fruit més gran». Cuidar-nos i comprendre'ns els uns als altres és el que ha de caracteritzar el cos i el que augmentarà l'eficàcia de la tasca apostòlica.

¿Quins continguts podem donar avui i en els nostres centres educatius a aquest «cuidar-nos i comprendre'ns» els uns als altres?

Cuidar és estimar i valorar cada persona como a tal, independentment del seu paper, de la seva edat, de les seves diverses circumstàncies. I, per tant, fer atenció a la situació concreta de la persona i a les demandes i neces-

sitats que aquesta persona pugui anar plantejant, explícitament o implícita. En definitiva, un acte tan ignasià com «ajudar» la persona pel fet de ser persona com a preocupació bàsica. El discerniment ens permetrà saber les formes concretes d'aquesta ajuda a cada moment. Tots podem ajudar i tots necessitem ajuda en algun moment de la nostra vida i de la nostra activitat professional.

Cuidar és ajudar les persones a créixer, ser al seu costat en els processos de creixement personals i professionals. Animant, donant suport en els moments de dubte i/o dificultat, orientant en els moments de desconcert o desànim, asserenant en els moments d'eufòria... i tenint paciència, molta paciència, amb els processos personals que sempre demanen temps i que no són mai tan rectilinis com ens agradaria o com la teoria els suposa.

Cuidar és ajudar que les persones se sentin part d'un grup més ampli, d'un cos, en què són acollides i acceptades, del qual poden esperar sempre compartir un horitzó de sentit per a la seva tasca, sentir caliu humà, i rebre l'intercanvi d'experiència i experiències que dona seguretat en el caminar.

3.3. La sinceritat

Esmentava com a segon element d'aquest tarannà d'acompanyament la sinceritat d'uns amb altres. Una sinceritat plena en les nostres relacions, sinceritat que fa que ens manifestem tal com som i pensem i que la veritat presideixi les nostres mútues relacions.

Sinceritat no és agressivitat. La sinceritat és curosa dels temps i de les for-

mes perquè neix del desig d'ajudar. Ni qualsevol moment és l'ídoni ni qualsevol forma és l'adequada. I, certament, l'«explosió» del meu malestar, de la mena que sigui, no ho és mai.

El papa Francesc en una homilia preciosa sobre la correcció fraterna va dir que la correcció fraterna evangèlica ha de tenir tres condicions: caritat, veritat i humilitat. Caritat és que la sinceritat neixi del desig d'ajudar i no de revenges, discussions, mal humor o coses semblants: diu el papa que una correcció fraterna sense caritat és com una operació sense anestèsia, i que això és un acte de crueltat. Veritat és que la sinceritat sigui sobre coses o fets reals i comprovats: no sobre rumors, «m'han dit», «sembla que...». I humilitat és que el to de la sinceritat no sigui un to de prepotència ni de falsa superioritat, sinó de qui se sent tan necessitat de correcció i ajuda com a aquell a qui corregeix.

Sabem que aquesta sinceritat no és fàcil. Bé perquè preferim no complicar-nos la vida, bé perquè no som gens accessibles que ens diguin les coses. Però aleshores la sortida és la crítica pel darrere, les tafaneries, la calúmia o la difamació que no només no aporten res, sinó que són molt destructives. I qüestionen radicalment el nostre testimoni de l'evangeli.

3.4. El compartir

Finalment, esmentava com a component d'aquest tarannà d'acompanyament comunitari el «compartir»: la possibilitat de compartir entre els

membres de la comunitat educativa experiències de vida, més enllà del que és la mera relació professional o laboral.

Potser aquest és l'element més difícil, i no només pel viure i el treballar quotidians, atabalats, sinó per les naturals i lògiques reserves que tenim tots. Però obrir espais i temps on puguem compartir alguna cosa més personal, o, si més no, una mica més del sentit des del qual vivim el nostre treball quotidià, és una manera excel·lent d'acompanyar-nos els uns als altres i de crear un ambient de relacions no només professionals sinó humanes.

I en el clima humà que genera l'actitud i el tarannà d'acompanyament el testimoni de l'Evangelí es fa més possible i plausible.

3.5. Propostes para la reflexió i el debat

- Al llarg de la teva vida en el centre educatiu a què pertanyes ¿t'has sentit acompanyat? ¿En quins aspectes? ¿Com valors el que aquest acompanyament t'ha aportat?
- ¿Et sents acompanyant d'altres persones? ¿De quina manera? ¿Què t'ha aportat aquest ser acompanyant?
- «Cura», «sinceritat», «compartir»: ¿què et sembla més necessari? ¿Què et sembla possible més fàcilment i què més difícil? ¿Per què?
- ¿En el teu centre educatiu hi ha espais i temps per a la trobada personal? Si n'hi ha, ¿què t'aporten? Si no n'hi ha, ¿et sembla que és possible posar-los en marxa?

4. UN CENTRE EDUCATIU SENSIBLE I ACTIU DAVANT LES NECESSITATS DELS MÉS POBRES

Des de la Congregació General 32a (1975) i les intervencions freqüents dels P. Generals Pedro Arrupe i Peter Hans Kolvenbach adreçades al món educatiu, els col·legis de la Companyia de Jesús tenen ja molt assimilat en els seus plantejaments, tant a primària i secundària com en l'ensenyament universitari, que la dimensió del compromís per la justícia és inherent al seu projecte evangelitzador, i, en conseqüència, un indicador de la seva «qualitat evangèlica». Es tracta, aleshores, que aquesta consciència sigui operativa en el dia a dia.⁸

Aquesta insistència és coherent amb els plantejaments de la primera Companyia de Jesús, tant en els seus plantejaments apostòlics generals (tal com els exposa la Fórmula de l'Institut de 1550),⁹ com quan es comencen a fundar col·legis, un apostolat no previst d'inici però que aviat va agafar una dimensió molt important.

El capítol III del document «Maneres de procedir d'un Centre de la Companyia de Jesús», dedicat al compromís social i atenció als desfavorits dona pautes i indicacions molt concretes del que aquest compromís demana. Basant-me en aquest document plante-

jo algunes observacions i suggeriments de posicionament i acció.

4.1. Anar a les perifèries

El papa Francesc sol parlar de «perifèries existencials». Entenc que aquesta expressió no fa referència tant a «llocs» geogràfics, sinó a situacions vitals, de persones que, a poc a poc, i degut a dinàmiques generades pel sistema econòmic vigent en la nostra societat, són expulsades cap a les perifèries, allunyades del centre, «descartades» en el llenguatge del papa. Parlem, per tant, de

dinàmiques, de moviments vitals, no de situacions estables i consolidades.

En el dia a dia dels nostres centres educatius som testimonis de situacions d'aquest tipus: famílies que es veuen expulsades d'una situació econòmica i social més o menys còmoda o estable cap a la precarietat i la pobresa, realitat potser no gaire visible (es guarden les formes, potser s'intenta dissimular o guardar les aparences, però el deteriorament és molt real...). Són situacions per les quals es paga un preu humà molt alt i qui l'acostuma a pagar són els més febles, que són els menors. Se'ns demana una atenció i cura especial cap a aquestes situacions.

Perifèries «existencials» ens remet també a altres tipus de marginacions i exclusions que sovint es donen entre els mateixos alumnes per diverses raons. Amb massa freqüència tenim notícies de casos d'assetjament, extorsió i abús a alumnes més febles físicament o psicològicament o «diferents» per origen, religió, identitat sexual... i davant dels quals caldrà estar vigilants, defensant una justícia que es basa en la igual dignitat de totes les persones.

4.2. La sensibilitat social

Una altra línia d'aquest compromís per la justícia que assenyala el document «Maneres de procedir» és el de l'educació per a la justícia que, molt encertadament, qualifica com a «formació de la sensibilitat social». Perquè no es tracta de donar continguts, o d'omplir el cap d'estadístiques, sinó de generar una sensibilitat capaç de mobilitzar-se davant de les situacions d'injustícia amb què tots ens anem trobant a la vida.

Penso que aquesta formació en la sensibilitat social ha de ser un eix «transversal» de tota l'acció educativa d'un centre que busca la qualitat evangèlica, i no només una part del currículum. En totes les matèries i propostes, escolars i extraescolars, la sensibilitat social ha de ser un criteri de discerniment del que es diu i del que es fa. Així es transmet sensibilitat social a la comunitat educativa. I en aquest terreny de vegades són clars els contrastos entre el que s'afirma i el que es practica. Contrastos que resten credibilitat a les nostres declaracions.

4.3. Formar el compromís per la justícia

Per una altra banda, hi ha les activitats específiques de formació social. Caldrà examinar la «qualitat» de la nostra educació per a la justícia i les seves pedagogies. Penso sincerament que no es tracta d'atabalar amb imatges o situacions negatives o d'inhumanitat, sinó més aviat de proposar exemples positius (i, en la mesura del possible, propers) de persones compromeses amb els més pobres. Es tracta, també, de no associar la justícia a temps o situacions extraordinàries, sinó de vincular-la a la vida quotidiana i als discursos i pràctiques diàries.

Caldrà evitar tant una formació social basada en només discursos o idees, com una formació social basada en només experiències sense avaluació i reflexió. Les experiències no avaluades o no reflexionades poden quedar en impactes emocionals molt passatgers i superficials, però sense força de transformació i canvi.

En un moment en què es fortifiquen fronteres (amb murs o amb lleis), el nostres centres educatius s'han de comprometre amb la justícia, a favor de l'acollida i de la conscienciació a favor dels que, vinguts d'altres països, necessitin, d'una manera o una altra, el nostre suport. L'acollida arriba a la inclusió quan cal i és possible, però sempre és consciència viva, atenció, sensibilitat i compromís social.

4.4. I predicar amb l'exemple

Aquest és un tema... Però en molts d'altres o en conflictes de la nostra societat relacionats amb la justícia per a tots, especialment per als que pateixen la injustícia, caldrà que els nostres centres educatius reflexionin, prenguin una actitud sobre el tema i la facin pública, si és procedent. Això, en determinades circumstàncies pot ser problemàtic o conflictiu, però precisament el discerniment és per a aquestes qüestions problemàtiques o conflictives.

Un àmbit també especialment delicat i sensible pel que fa a la justícia social en els nostres centres educatius és el d'unes relacions laborals que es moguin clarament en paràmetres de

justícia i evitin pràctiques que sonin a favoritismes, obscurantismes o desigualtats no justificables.

Segurament aquests no són tots els temes que cal que abordem en parlar del compromís amb la justícia d'un centre educatiu compromès amb l'evangeli, però crec que els enunciats en els paràgrafs anteriors són tots dignes d'esment i atenció. Cada context social i les peculiaritats de cada centre en podran afegir d'altres.

4.5. Propostes per a la reflexió i el debat

- ¿Penses que el teu centre educatiu està compromès amb la justícia? ¿Per què?
- ¿Què en penses dels programes de formació per a la justícia del teu centre en el cas que n'hi hagi?
- Pensant en el context social en què s'ubica el vostre centre, ¿hi ha algunes qüestions o problemes amb què caldria que es comprometés especialment?
- Els alumnes i les alumnes més febles o desafavorits del vostre centre ¿se senten especialment atesos i cuidats?

APÈNDIX 1: «CARACTERÍSTIQUES DE L'EDUCACIÓ DE LA COMPANYIA DE JESÚS». CAPÍTOL 7, EL «MÉS»

(105) Ignasi insistia sovint en el «magis», «el més». La seva constant preocupació va ser el major servei de Déu per mitjà del més estret seguiment de Crist, i aquella preocupació va passar a tota l'acció apostòlica dels primers companys. La resposta concreta a Déu ha de ser «de més gran estima i moment».

(106) L'educació de la Companyia:

- Persegueix l'excel·lència en la seva acció formativa.
- Dona testimoni d'excel·lència.

Excel·lència en la formació

(107) En l'educació de la Companyia, el criteri d'excel·lència s'aplica a totes les tasques de la vida de l'escola: la intenció és el desenvolupament més complet possible de totes les dimensions de la persona, al costat del desenvolupament d'un sentit dels valors i d'un compromís al servei dels altres, que atorga prioritat a les necessitats dels pobres i està disposat a sacrificar el propi interès per la promoció de la justícia.

La cerca de l'excel·lència acadèmica és pròpia d'una escola jesuítica, però solament en el context més ampli d'excel·lència humana.

(108) L'excel·lència, de la mateixa manera que els altres criteris ignasians, ve determinada per «les circumstàncies de llocs i persones». «El tipus de centre, la seva ubicació, la mida escolar, la fixació d'objectius de qualitat d'educació o d'extensió d'ensenyament, etc. són coses que diversifiquen l'instrument per adaptar-lo a les circumstàncies en què se'l fa servir». Buscar el «magis» és, consegüentment, proporcionar el tipus i nivell d'educació a cada grup d'estudiants, segons la seva edat, que respongui millor a les necessitats de la zona en què l'escola està localitzada.

(109) «Més» no implica una comparació amb altres ni una mesura de progrés, en relació amb un nivell absolut. Més aviat és el desenvolupament més complet possible de les capacitats indi-

viduals de cada persona a cada etapa de la seva vida, juntament amb la promptitud per continuar aquest desenvolupament, al llarg de la vida, i la motivació per emprar al servei dels altres les qualitats desenvolupades.

- (110) Una intenció tradicional de l'educació de la Companyia ha estat formar «líders»: homes i dones que assumeixen posicions responsables a la societat, mitjançant les quals exerceixen una influència positiva en altres persones. Aquest objectiu ha menat, de vegades, a excessos que han de ser corregits. Qualsevol significat que aquesta idea hagi pogut tenir en el passat, cal veure que la finalitat de l'educació de la Companyia en la comprensió actual de la visió ignasiana del món no consisteix a preparar una elit socioeconòmica, sinó més aviat a educar líders en el servei. Els centres educatius de la Companyia, per tant, ajudaran els seus estudiants a desenvolupar les qualitats mentals i efectives que els capacitin –en qualsevol posició que assumeixin en la vida– per treballar amb altres pel bé de tots al servei del Regne de Déu.

- (111) El servei es fonamenta en un compromís de fe en Déu; per als cristians això s'expressa en termes de seguiment de Crist. La decisió de seguir Crist, presa per amor, condueix a un desig de fer cada cop «més», capacitant-nos per convertir-nos en

agents multiplicadors. Alhora, aquest desig es converteix en la preparació personal necessària per la qual un estudiant es dedica a l'estudi, a la formació personal, i en últim terme a l'acció.

- (112) La «Ratio Studiorum» recomana l'emulació –normalment entre grups més que entre individus– com a un estímul efectiu per al creixement acadèmic. L'educació jesuítica s'enfronta avui a una realitat diferent: un món d'excessiva competitivitat, que es reflecteix en l'individualisme, el consumisme i l'afany d'èxit a qualsevol preu. Encara que l'escola jesuítica valora l'estímul dels exercicis de competició, demana als seus estudiants que es distingeixin per la seva capacitat de treballar junts, que siguin sensibles els uns amb els altres i es comprometin al servei dels altres, expressat en l'ajuda mútua. «Aquest desig de testimoni cristià [...] no es desenvolupa amb l'emulació acadèmica i la superioritat de qualitats personals, respecte dels altres, sinó amb l'aprenentatge de la disponibilitat i la “servicialitat”».

Testimoni d'excel·lència

- (113) Les línies d'acció de l'escola seran les que creïn un ambient o «clima» que promogui l'excel·lència. Aquestes línies d'acció inclouen una avaluació contínua de les fites, programes, serveis i

mètodes d'ensenyament, en un esforç per fer l'educació de la Companyia més eficaç a l'hora d'aconseguir les seves finalitats.

(114) Els membres adults de la comunitat educativa donen testimoni d'excel·lència fent que creixin alhora la seva competència pro-

fessional i el seu progrés en dedicació.

(115) El professorat i la direcció d'una escola jesuítica cooperen amb els de les altres escoles i organismes educatius en el descobriment de polítiques institucionals més eficaçes, de procediments educatius i de mètodes pedagògics.

P. Juan Alfonso de Polanco: «Letra del modo de los colegios de Italia y utilidades» (1551)

D'entrada, sant Ignasi i els seus primers companys no contemplaven els col·legis en el context de la seva missió. A poc a poc, van anar entenent la seva importància i els col·legis van esdevenir instruments essencials per a la missió apostòlica de la Companyia. Sant Ignasi no va parar de promoure'ls des del 1548 (any de la fundació a Messina del primer col·legi de jesuïtes per a alumnes externs) fins a la seva mort, el 1556. En aquests vuit anys Ignasi va posar en marxa a Europa trenta-tres col·legis per a estudiants laics i va donar l'aprovació per obrir-ne sis més.¹⁰

En aquest procés recollit en la col·lecció de *Monumenta Paedagogica I*, hi trobem molts documents que reflecteixen la concepció més primigènia dels col·legis de la Companyia i el seu sentit. Transcriu part del document «Letra del modo de los colegios de Italia y utilidades», de l'1 de desembre de 1551, redactat pel secretari de sant Ignasi, el P. Polanco. Resulta il·luminador per a la nostra reflexió sobre la qualitat evangèlica dels Col·legis de la Companyia:

«...] Para los que vienen de fuera a oír y ayudarse hay las (utilidades) que se siguen:

»La 5.ª que se les da recado en las letras muy suficientemente, usando mucho cuidado en que todos aprendan con lecciones y disputaciones y composiciones; y así se vea que hacen gran fruto en las letras.

»6. Que los pobres, que no tienen con qué pagar los maestros ordinarios, ni menos los pedagogos domésticos, aquí hallan gratis lo que con costa mucha apenas podrían aver para salir con las letras.

»7. Que en las cosas espirituales se ayuden, aprendiendo la doctrina cristiana, y entendiendo en los sermones y exhortaciones solitas lo que conviene para su eterna salud.

»8. En la puridad de la conciencia se aprovechan, y consiguiientemente en toda virtud, con las confesiones de cada mes, y con el cuidado que se tiene de que sean honestos en el hablar, y virtuosos en su vida toda.

»La 9.ª Que de los estudios sacarán muy mayor mérito y fruto, usando

de enderezarlos todos al servicio divino desde que los comienzan a aprender como les es enseñado

»Para los de la tierra o provincia donde se hacen estos colegios también hay las comodidades siguientes:

»La 10.ª En lo temporal, aliviándose de costa los padres en tener maestros para la institución de sus hijos en letras y virtudes.

»11. Que descargan sus conciencias en el doctrinar de sus hijos; y los que difícilmente hallaran de quién fiarlos, aún a su costa, y en estos colegios lo hallan con toda seguridad.

»12. Que tienen, sin las letras, en los colegios quien predique al pueblo y en monasterios, y los ayude en los sacramentos (como se vea) con mucho fruto.

»13. Que ellos mismos y sus familias se tiran a las cosas espirituales con el ejemplo de sus hijos, y se afician al confesarse más a menudo y vivir como cristianos.

»14. Tienen en los nuestros los de la tierra quien los anime y ayude para las obras pías, como hospitales, y casas de convertidas, y semejantes, de las cuales también da cuidado la caridad a los nuestros.

»15. Que de los que solamente son al presente estudiantes saldrán con tiempo diversos: quién para predicar y tener cura de las ánimas, quién para el gobierno de la tierra y administración de la justicia, quien para otros

cargos; y finalmente, porque de los niños se hacen los grandes, la buena institución en vida y doctrina de estos aprovechará a otros muchos, extendiéndose cada día más el fruto».

Propostes per a la reflexió i el debat

- Intenta traduir al nostre temps i llenguatge les intuïcions d'aquest text. Després reflexiona: ¿Quines et sembla que continuen vigents en l'actualitat pensant en la funció dels centres educatius de la Companyia de Jesús?
- ¿Quin «horitzó» es planteja en aquest text per a un centre educatiu jesuïta? ¿El teu centre se situa en aquesta clau? ¿Quins passos es poden fer per avançar en aquesta direcció?

P. Pedro Arrupe: «Importància i força apostòlica dels col·legis» (1965)

Quan s'anomena el P. Pedro Arrupe en relació amb la tasca educativa de la Companyia de Jesús es pensa immediatament en el seu profètic discurs en el Congrés d'Antics Alumnes celebrat a València el 1973, publicat en aquesta mateixa col·lecció d'EIDES en el núm. 76 amb el títol *Homes i dones per als altres*. És certament un document indispensable per parlar del «magis» en els centres educatius de la Companyia o d'inspiració ignasiana.

Però el P. Arrupe té molts documents interessants sobre el tema, encara que no hagin tingut tant de ressò. Seguidament publiquem uns paràgrafs d'una carta adreçada als jesuïtes de França

sobre la «Importància i força apostòlica dels col·legis». És de l'agost de 1965, molt pocs mesos després que l'elegissin General de la Companyia de Jesús.

«[...] Per sobre de tot un col·legi que vulgui ser fidel al pensament de sant Ignasi ha de desenvolupar un paper decisiu allà on estigui implantat. I l'ha de desenvolupar amb audàcia i amb una immensa confiança, fent front als problemes del seu temps amb franquesa i ha d'estar preparat per a tota mena de renovacions, fins i tot les més profundes, a fi de no perdre un bri de la seva valentia apostòlica. Per a això hi veig dues condicions.

»La primera és que el col·legi sigui "obert". Obert sobretot a l'evolució de l'Església i a la seva cerca, de manera que els pares estiguin sempre atents a incorporar al seu ensenyament i als seus mètodes d'educació tot allò que permeti als alumnes rebre, amb tota la seva força, la vitalitat d'una Església en renovació. Obert, també, sense cap por, a les transformacions psicològiques, culturals i socials que s'estan produint a un ritme accelerat, per seguir en això l'exemple de sant Ignasi, que va estudiar els mètodes de les grans universitats i dels centres d'educació del seu temps i els va incorporar amb agilitat als primers col·legis de la Companyia. Tot plegat no pot fer sinó plantejar-nos moltes qüestions, perquè és evident que cal saber discernir els elements constructius dels que no ho són. Però el nostre paper d'educadors ens prohibeix que ens quedem sa-

tisfets amb mètodes que eren excel·lents en altres temps; ben al contrari, exigeix que ens adaptem a la situació actual de les estructures escolars i educatives i ens situem en un estat de contínua recerca per, amb prudència però amb realisme, mantenir-nos fidels a la mentalitat de la nostra generació, encara que això ens trasbalsi conviccions massa arrelades.

»La segona condició per a l'eficàcia d'un col·legi és el seu valor educatiu. Vull dir que, en el col·legi, la formació total, i en particular els estudis, ha de tenir un nivell que faci que els alumnes hi trobin un estímul continuat cap a un ideal encara més gran i cap a una més alta exigència en la seva feina, de manera que esdevinguin capaços d'engrossir les files dels més competents i influents de la seva generació. Cal dir una vegada i una altra que no hem de tolerar en els nostres col·legis ni estudis mediocres ni una educació amb mitjans deficients, perquè d'aquesta manera el seu mateix valor apostòlic es veuria disminuït o potser anul·lat».

Propostes per a la reflexió i el debat

- Fixa't en les «dues condicions» que assenyala el P. Arrupe per a un col·legi «que vulgui ser fidel al pensament de sant Ignasi». ¿Què en penses? ¿Com les formularies des de la vostra experiència concreta?
- ¿Quines propostes o preguntes per al discerniment del vostre centre suggereixen aquestes ratlles del P.

Arrupe? ¿Com es pot desenvolupar aquest discerniment?

**P. Peter Hans Kolvenbach:
«La universitat de la Companyia
de Jesús a la llum del carisma
ignasià» (2001)**

El text que es reproduïx a continuació són uns paràgrafs que formen part d'una il·luminadora i extensa conferència que el P. Peter Hans Kolvenbach va adreçar el 2001 als participants en la *Reunió Internacional de l'Educació Superior de la Companyia*, reunits a Monte Cucco (Roma). Participaven en la conferència jesuïtes, laics i laïques responsables de l'educació superior de la Companyia a tot el món.

Els paràgrafs que hem seleccionat expliquen amb molta lucidesa l'«horitzó» que el «magis» ignasià planteja als centres d'educació de la Companyia.

«Els objectius de l'educació superior

»[...] S'haurà d'esperar fins a finals del segle XVI, perquè, després d'una prolixa enquesta, el jesuïta espanyol Diego de Ledesma ens presenti les quatre raons per les quals la Companyia es dedica a l'educació superior.¹¹ Crida l'atenció trobar, avui, en les declaracions de missió o en les cartes institucionals de moltes universitats de la Companyia, les mateixes característiques enumerades per Ledesma fa quatre-cents anys, actualitzades d'acord amb la situació i la manera de pensar dels nostres temps, i traduïdes a llenguatge modern. Agafem les raons de Ledesma i comparem-les amb la

declaració d'un *college* dels EUA, publicada el novembre de 1998.

»El primer motiu de Ledesma és “facilitar als estudiants els mitjans que necessitin per sortir-se'n a la vida”. Quatre segles després, s'expressa de la manera següent: “l'educació jesuïta és eminentment pràctica, i pretén proporcionar als estudiants el coneixement i les destreses necessàries per sobresortir en qualsevol terreny que triïn”. És a dir, l'excel·lència acadèmica.

»La segona raó que proposa Ledesma és “contribuir al recte govern dels assumptes públics”. Aquesta breu frase es converteix el 1998 en: “L'educació jesuïta no és merament pràctica, sinó que es relaciona amb la qüestió dels valors, educant homes i dones perquè arribin a ser bons ciutadans i bons dirigents, preocupats pel bé comú i capaços de posar la seva educació al servei de la fe i la promoció de la justícia”.

»Amb un llenguatge barroc, Ledesma formula la tercera dimensió de l'educació superior de la Companyia: “agençar, donar esplendor i perfecció a la natura racional de l'ésser humà”. De manera més sòbria, però en la mateixa línia, el *college* americà declara: “L'educació jesuïta enalteix les enormes potencialitats i els assoliments de l'intel·lecte humà, i afirma la seva confiança en la raó, no oposada a la fe sinó complement necessari”.

»Finalment, Ledesma subratlla com tota l'educació superior s'en-

camina cap a Déu com a “baluard de la religió que mena l’home amb més facilitat i seguretat a l’acompliment del seu últim fi”. Amb un llenguatge una mica més inclusiu i una actitud més dialogal, la versió moderna d’aquesta declaració diu: “L’educació jesuïta enfoca clarament tot el seu quefer en la perspectiva cristiana de la persona humana com a criatura de Déu, l’últim destí de la qual és més enllà de l’humà”.

»[...] una universitat de la Companyia persegueix uns altres objectius, més enllà dels objectius obvis de la mateixa institució. En una universitat catòlica, o d’inspiració cristiana, sota la responsabilitat de la Companyia de Jesús, no existeix –no pot existir– incompatibilitat entre les finalitats pròpies de la universitat i la inspiració cristiana i ignasiana que ha de caracteritzar tota institució apostòlica de la Companyia. Creure el contrari, o actuar en la pràctica com si calgués optar entre o bé ser universitat o bé ser de la Companyia, és caure en un reduccionisme lamentable.

»Cauríem en l’anacronisme històric si entenguéssim avui l’“estudi” i l’“ajuda de les ànimes” literalment com els van entendre Ignasi i els primers companys. Tot i així, seguint el carisma ignasià cal que ens preguntem com hem de fer avui

realitat i mantenir l’equilibri entre la dimensió acadèmica i la dimensió apostòlica de tota institució d’educació superior de la Companyia. En una transposició moderna de la problemàtica d’èpoques passades, avui ens qüestionem com respectar el substantiu “universitat” i l’adjectiu “catòlic”, “cristià” o “ignasià” de les nostres institucions; com reconèixer l’autonomia de les realitats terrestres i, alhora, la referència de totes les coses al Creador; com compaginar “el servei de la fe” amb “la promoció de la justícia”; com volar en la cerca de la veritat amb les dues ales de la fe i la raó».

Propostes per a la reflexió i el debat

- Considera les quatre «raons» de Ledesma i la traducció que en recull el P. Kolvenbach. ¿Et semblen aplicables al teu centre educatiu? ¿Totes o algunes? ¿Com les denominaries i explicaries al teu centre concret?
- El darrer paràgraf del text fa al·lusió a una «tensió» avui molt present en els centres educatius de la Companyia i convida a un discerniment: ¿Com «mantenir l’equilibri entre la dimensió acadèmica i la dimensió apostòlica»? ¿S’està fent aquest discerniment en el vostre centre educatiu? ¿Amb quines dificultats? ¿Amb quins resultats?

1. A l'apèndix 1 hem afegit complet el text del capítol 7 a què fem referència.
2. MOLLÀ LLÁCER, Dario (2015). *Pedro Arrupe, carisma de Ignacio*, Bilbao-Santander: Mensajero-Sal Terrae, pàg. 223-224.
3. Vegeu la meua conferència «La misión apostólica» del director de un colegio de la Compañía de Jesús», en la XVII Asamblea de Directores Centros SJ, Madrid, 1 d'octubre de 2009, publicada a *Espiritualidad para educadores*, Bilbao: Mensajero, 2010, pàg. 125-141.
4. Confesso que no entenc gaire allò dels «delegats d'identitat i missió» que s'estan nomenant en algunes institucions... Segurament pel meu desconeixement de les seves funcions i estatuts.
5. «La propuesta religiosa que ofrecen los Centros de la Compañía de Jesús es la que pone en Cristo el modelo de vida humana, y el evangelio, leído desde la espiritualidad ignaciana, como un proyecto integral para pueblos, personas y para esta sociedad global». Citat al document «Samaritanos, maestros y testigos. La vocación de educar», publicat per EDUCSI.
6. És el tema de la meua xerrada als directors de col·legis de la Companyia de Jesús en la seva XVIII Asamblea (2010), publicat a *Espiritualidad para educadores... Op. cit.*, pàg. 143-156.
7. La més recent és el meu llibre *De acompañante a acompañante. Una espiritualidad para el encuentro*, Narcea, 2018.
8. «Los propios centros deberían convertirse en lugares significativos, de incidencia en los contextos donde están. Espacios de sociedad civil, donde se potencia la cultura, se genera y es difunde pensamiento crítico, y donde se crean oportunidades de encuentro entre diferentes miembros de la sociedad» (citació del document «Samaritanos, maestros y testigos. La vocación de educar» publicat per EDUCSI.
9. «... reconciliar a los desavenidos, socorrer misericordiosamente y servir a los que se encuentran en las cárceles o en los hospitales, y ejercitar todas las demás obras de caridad...»
10. Es pot trobar una reflexió sobre aquest procés en el meu article «Evangelización y colegios en Ignacio de Loyola», a la revista *Manresa* núm. 256 de juliol-setembre de 1993, pàg. 269-282.
11. *Monumenta Paedagogica II*, pàg. 528-529.

*«Ajudar» és el verb amb què Ignasi de Loiola expressà modestament el seu gran desig de fer el bé als altres.
Sota aquest lema de servei i senzillesa,
l'Escola Ignasiana d'Espiritualitat (EIDES)
ofereix aquesta sèrie de materials ignasians.*

Escola Ignasiana d'Espiritualitat (EIDES) Col·lecció «Ajudar»

79. J. M. RAMBLA - SEMINARI D'EXERCICIS (EIDES). Exercicis espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (5) - 80. C. MARCET. Rellegint les nostres vides - 81. J. M. RAMBLA - SEMINARI D'EXERCICIS (EIDES). Exercicis espirituals de sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (6) - 82. D. MOLLÀ. Pedro Arrupe, carisma d'Ignasi: preguntes i propostes - 83. F. RIERA. Immersió en la Manresa ignasiana - 84. D. GUINDULAIN. Atrets per Déu. Quaranta-nou pràctiques espirituals - 85. F. JALICS. La fase contemplativa dels Exercicis ignasians - 86. J. RIBALTA. Cartes per acompanyar - 87. C. MARCET. Ignasi de Loiola acompanyat, acompanyant, en companyia - 88. D. MOLLÀ. Del «magis» personal al «magis» institucional

Els títols d'aquesta col·lecció es poden descarregar d'internet a: www.cristianismeijusticia.net/eides

La Fundació Lluís Espinal envia gratuïtament els quaderns EIDES a tothom que ho sol·licita. Si voleu rebre'ls, demaneu-los a Cristianisme i Justícia.

Cristianisme i Justícia

Roger de Llúria 13 - 08010 Barcelona
93 317 23 38 - info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

cristianismeijusticia

cijusticia

fespinal89

www.cristianismeijusticia.net/eides